

Κοινωνική Δημογραφία

Ενότητα 8^η: Μεταναστεύσεις

Όλγα Ιακωβίδου
Τμήμα Γεωπονίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

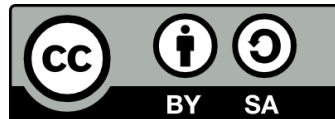

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Μεταναστεύσεις

Μηχανική ανανέωση και φθορά του
πληθυσμού

Η κινητικότητα του πληθυσμού

- «... μετακίνηση του πληθυσμού από ένα σημείο του φυσικού ή του κοινωνικού χώρου σε ένα άλλο»

Γεωγραφική	Κοινωνική	Επαγγελματική
<i>Μετακίνηση των ατόμων...</i>		
...από ένα σημείο του χώρου σε ένα άλλο	...από μια κοινωνική τάξη ή θέση σε άλλη	...από έναν τομέα οικονομικής δραστηριότητας σε έναν άλλο ή από ένα επάγγελμα σε άλλο

- Γεωγραφική Κινητικότητα είναι αυτή που επιφέρει ποσοτικές και δομικές αλλαγές σε έναν πληθυσμό

Τυπολογία της γεωγραφικής κινητικότητας (1)

1. Με βάση την προβλεπόμενη διάρκεια παραμονής κατά την αναχώρηση:

- καθημερινές ή ημερήσιες παλίνδρομες μετακινήσεις
- μετακινήσεις των διακοπών
- εποχικές μετακινήσεις
- προσωρινές και μόνιμες

2. Με βάση την απόσταση μεταξύ περιοχής αναχώρησης και της περιοχής εγκατάστασης:

- μικρής, μεσαίας ή μεγάλης απόστασης
- ενδοπεριφερειακές, διαπεριφερειακές
- εσωτερικές και εξωτερικές μεταναστεύσεις

Τυπολογία της γεωγραφικής κινητικότητας (2)

3. Με βάση το βαθμό ελευθερίας και δικαιώματος επιλογής για μετακίνηση:

- Εκούσια
- Αναγκαστική και
- Βίαιη

4. Με κριτήριο τη βασική αιτία που την προκαλεί:

- Μετακινήσεις που συνδέονται με την εργασία, με την αναψυχή, με τη συνταξιοδότηση, κ.ά.

5. Με βάση το μέγεθος του μετακινούμενου πληθυσμού:

- Ανεξάρτητη και

Μαζική

Τυπολογία του Petersen

Κριτήρια: αιτία, χώρος και χρόνος

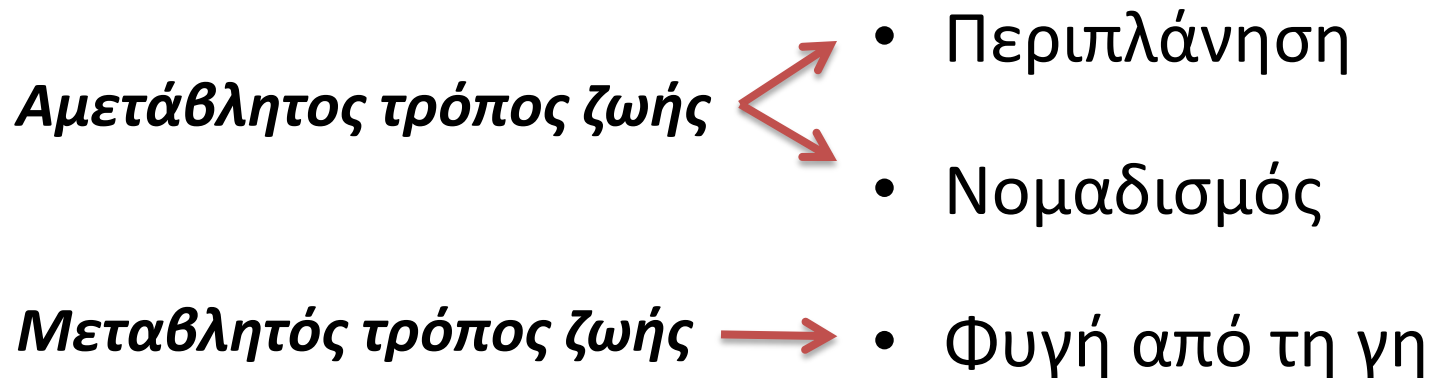
- Αρχαϊκή μετανάστευση (Primitive migration)
- Αναγκαστική μετανάστευση (Impelled migration)
- Βίαιη μετανάστευση (Forced migration)
- Εκούσια μετανάστευση (Free migration)
- Μαζική μετανάστευση (Mass migration)

1. Αρχαϊκή μετανάστευση

- **Αιτία:** τρόπος ζωής μετακινούμενων ατόμων ή αδυναμία εξασφάλισης φυσικών πόρων συντήρησης

2. Αναγκαστική μετανάστευση

Αιτία:

Δημιουργία δυσμενών συνθηκών διαβίωσης σε βάρος ορισμένης κατηγορίας ατόμων

- **Φυγή (Flight):** μετακίνηση λόγω δυσμενών πολιτικών συνθηκών, ιδεολογιών ή πιθανών διωγμών
- **Εμπόριο των κούληδων (Coolie trade):** μετακίνηση που προκαλείται από την επιδείνωση των συνθηκών φτώχειας, που επικρατούν σε μια χώρα

3. Βίαιη μετανάστευση

- Επιβάλλεται υποχρεωτικά από τις αρχές ενός κράτους και δεν επιτρέπει άλλη επιλογή στους μετακινούμενους από το να εγκαταλείψουν τον τόπο κατοικίας τους
- **Εκτόπιση (Displacement)**
- **Εμπόριο σκλάβων (Slave trade)**

4. Εκούσια μετανάστευση

- Προκαλείται από την ελεύθερη απόφαση του ατόμου ή των κοινωνικών συνόλων να μετακινηθούν ή να παραμείνουν στον τόπο κατοικίας τους
- **Πρωτοπόρα (Pioneers):** μεμονωμένων ατόμων
- **Ομαδική (Group migration):** ομάδων ατόμων

5. Μαζική μετανάστευση

- Γίνεται κατά μεγάλες ομάδες ατόμων
- **Αποικία (Settlement):** εγκατάσταση ολόκληρης κοινότητας και υπηρεσιών
- **Αστικοποίηση ή εξαστισμός (Urbanization):** μετακίνηση του πληθυσμού προς τις πόλεις

Τυπολογία του Noia

Κριτήρια: επίπεδο ανάπτυξης

---

1. Συνήθεις κινήσεις
2. Μεταναστευτικές κινήσεις

Χαρακτηριστικά συνήθων και μεταναστευτικών κινήσεων

1. Συνήθειες κινήσεις

- Συνδέονται με τον τρόπο ζωής του πληθυσμού
- Επαναλαμβανόμενες
- Συχνά ρυθμικές
- Σχεδόν πάντα μικρής διάρκειας
- Δε συνεπάγονται μεταβολές στις δραστηριότητες του μετακινούμενου πληθυσμού

2. Μεταναστευτικές κινήσεις

- Μεγάλης διάρκειας
- Αλλαγή στις δραστηριότητες των μετακινούμενων ατόμων
- Μπορεί να πάρουν χαρακτήρα μόνιμης εγκατάστασης
- Αποτέλεσμα της άνισης κοινωνικοοικονομικής και πολιτιστικής ανάπτυξης
- Βασικός μηχανισμός διαφοροποίησης των κοινωνικών δομών

Οι συνήθειες κινήσεις των πληθυσμών

Παράγοντες που προκαλούν τις συνήθειες κινήσεις ενός πληθυσμού

1. Το επίπεδο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης
2. Ο τόπος εγκατάστασης του πληθυσμού - αγροτικός ή αστικός
3. Δομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού (ηλικία και φύλο)

Υπό ανάπτυξη χώρες

- Οι συνήθεις μετακινήσεις είναι γενικά περιορισμένες
- **«Αγροτική αγορά»:** η μοναδική ευκαιρία των αγροτών να έλθουν σε επαφή με τον έξω κόσμο
- Οικονομικός αλλά και κοινωνικός ο ρόλος της
- Μόνο τα μεγάλα αστικά κέντρα γνωρίζουν τις μορφές των μετακινήσεων που επικρατούν στις αναπτυγμένες χώρες

Αναπτυγμένες χώρες: Χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τις συνήθειες κινήσεις

- **Μαζικότητα του φαινομένου:**

μεγάλο μέρος του πληθυσμού μετακινείται καθημερινά τις ίδιες χρονικές στιγμές της ημέρας ή της εβδομάδας

- **Μέγεθος και απόσταση των μετακινήσεων:**

οι μετακινήσεις μπορεί να είναι επαναλαμβανόμενες και να πραγματοποιούνται σε αποστάσεις δεκάδων χιλιομέτρων από τον τόπο διαμονής

Μορφές συνήθων κινήσεων

---

1. Ημερήσια παλίνδρομη μετακίνηση
2. Μετακινήσεις του τέλους της εβδομάδας
3. Μετακινήσεις διακοπών

Ημερήσια παλίνδρομη μετακίνηση (1)

- *«... Αναφέρεται στην καθημερινή μετακίνηση προσώπων και πραγμάτων μεταξύ δύο ή περισσότερων σταθερών γεωγραφικών σημείων»*
- Παίρνει ιδιαίτερες διαστάσεις στα μεγάλα αστικά κέντρα των αναπτυγμένων χωρών. **Γιατί;**
- Προβλήματα στους βασικούς οδικούς άξονες της πόλης και στα μετακινούμενα άτομα
- Ημερήσιες παλίνδρομες μετακινήσεις που συνδέονται κυρίως με την εργασία

Ημερήσια παλίνδρομη μετακίνηση (2)

Λονδίνο

$\frac{4}{5}$ των εργαζομένων κατοικούν σε απόσταση 20 χλμ από το κέντρο της πόλης

Μόσχα

$\frac{3}{4}$ των εργαζομένων κατοικούν σε απόσταση 30 χλμ από το κέντρο της πόλης.

Ηνωμένες Πολιτείες

Διανύονται αποστάσεις 100 χλμ.

Ποια η σχέση χλμ απόστασης και διάρκειας μετακίνησης;

Πως αντιμετωπίζεται το πρόβλημα;

Μετακινήσεις του τέλους της εβδομάδας (2)

1. *«Μετακινήσεις διάρκειας δύο ή τριών ημερών, οι οποίες πραγματοποιούνται κυρίως από Παρασκευή βράδυ ή Σάββατο πρωί έως το βράδυ της Κυριακής ή το πρωί της Δευτέρας»*
2. **Βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη συχνότητά τους:**
  - Η απόσταση που πρέπει να διανυθεί
  - Ο χρόνος
  - Το κόστος της μετακίνησης
  - Το επάγγελμα και το εισόδημα των μετακινουμένων ατόμων

Μετακινήσεις του τέλους της εβδομάδας (2)

Πότε;

Κυρίως καλοκαίρι ή χειμώνα, από κατοίκους
μεγάλων αστικών κέντρων

Επιδράσεις

Κυκλοφοριακή συμφόρηση

Ατυχήματα

Μετακινήσεις διακοπών

- *«...μετακινήσεις ατόμων από το μόνιμο τόπο διαμονής τους σε έναν άλλο με συνηθέστερο σκοπό την ψυχαγωγία»*
- Προσλαμβάνουν ιδιαίτερες διαστάσεις από τις αρχές του 20ού αιώνα.
- **1958-1977-2005:** οι αφίξεις τουριστών αυξάνονται από 55,3 σε 240 και σε 800 εκατομμύρια αντίστοιχα.

Παράγοντες που επηρεάζουν τις μετακινήσεις των διακοπών

1. Διανυόμενη απόσταση
2. Εισόδημα και επάγγελμα των τουριστών
3. Τύποι των επιλεγόμενων καταλυμάτων
κ.ά.

Συνήθειες κινήσεις

---

*Ενδιαφέρουν
την
Κοινωνική Δημογραφία;*

Οι μεταναστευτικές κινήσεις των πληθυσμών

Μεταναστευτικές κινήσεις

Μετανάστευση:

«...Μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου».

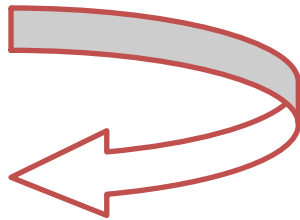
Εσωτερική μετανάστευση

**Διεθνής
ή
Εξωτερική μετανάστευση**

Εσωτερικές μεταναστεύσεις

1. **Εποχιακή και προσωρινή μετανάστευση:**
περιορισμένης διάρκειας και κυκλικού χαρακτήρα
2. **Μόνιμη μετανάστευση ή μετανάστευση διάρκειας**

Εισδημία:

αναφέρεται στο ρεύμα εισροών των μεταναστών, δηλ την άφιξη προς εγκατάσταση σε έναν οικισμό

Εκδημία:

αναφέρεται στο ρεύμα εκροών, δηλ την αναχώρηση από την περιοχή εγκατάστασης

Εποχιακές και προσωρινές μεταναστεύσεις (1)

- *«... μετακινήσεις ατόμων ή κοινωνικών συνόλων με σκοπό τη συμμετοχή τους σε καθορισμένους κύκλους της γεωργικής παραγωγικής δραστηριότητας»*
- Χαρακτηριστικές των αγροτικών κοινωνιών
- **Ελλάδα:** η εποχιακή μετακίνηση ήταν ιδιαίτερα χαρακτηριστική μέχρι τη δεκαετία του '60. Σήμερα έχουν εξαφανισθεί λόγω εκμηχάνισης της γεωργίας ή της εκμηδένισης των αποστάσεων.

Εποχιακές και προσωρινές μεταναστεύσεις (2)

- **Αναπτυγμένες χώρες:** Μετακινήσεις εργαζομένων σε επιχειρήσεις γεωργικών μηχανημάτων και εφοδίων των ΗΠΑ.
- **Υπό ανάπτυξη χώρες:** είναι ακόμη και σήμερα πολύ συχνές, κυρίως των κατοίκων των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών. Επιλεκτική ως προς το φύλο

Εποχιακές και προσωρινές μεταναστεύσεις (3)

- **Εποχιακές μεταναστεύσεις**
- Συνδέονται με τη γεωργία
- Χαρακτηριστικές μετακινήσεις των αγροτικών κοινωνιών, στις οποίες η γεωργία δεν έχει εκμηχανιστεί
- Έχουν εξαφανιστεί από τις αναπτυγμένες χώρες

Προσωρινές μεταναστεύσεις

- Χαρακτηριστικές των αγροτικών κοινωνιών
- Τα μετακινούμενα άτομα ασκούν μη γεωργικές δραστηριότητες
- Οι μετανάστες δεν αλλάζουν μόνο τόπο διαμονής, αλλά και επάγγελμα και νοοτροπία
- Ιδιαίτερα διαδεδομένες στην Ευρώπη το 19^ο αιώνα και στις αρχές του 20ού αιώνα - σήμερα δεν υπάρχουν πια στον αναπτυγμένο κόσμο

Μόνιμες μεταναστεύσεις ή μεταναστεύσεις διάρκειας

- Έκαναν ουσιαστικά την εμφάνιση τους με τη βιομηχανική επανάσταση.

Γιατί;

- **Αγγλία του 18ου αιώνα:** μετακίνηση χιλιάδων αγροτών στα μεγάλα βιομηχανικά κέντρα
- **1850:** ο αστικός πληθυσμός της Αγγλίας επικρατεί του αγροτικού. Ιδιαίτερες διαστάσεις το 19° αιώνα
- **Γαλλία:** το 19° αιώνα
- **Βόρεια Αφρική και Λατινική Αμερική:** κυρίως μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο

Χρονική εξέλιξη των μονίμων μεταναστεύσεων (1)

- Για μεγάλα χρονικά διαστήματα οι μεταναστεύσεις από την ύπαιθρο στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας παρουσίαζαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.
- **Σήμερα:**
Στις υπό ανάπτυξη χώρες:
Έντονο το φαινόμενο όταν η κοινωνική δομή είναι ανόμοια ή το ποσοστό ακτημόνων υψηλό και ο πληθυσμός δεν είναι δεμένος με τη γη.

Χρονική εξέλιξη των μονίμων μεταναστεύσεων (2)

Στις αναπτυγμένες χώρες:

- Όταν υπάρχει πλεόνασμα εργατικού δυναμικού
- Μετανάστευση από τις βιομηχανικές πόλεις προς άλλες πόλεις, στις οποίες είναι αναπτυγμένος ο τριτογενής τομέας και από τις μικρές ή πολύ μεγάλες πόλεις προς τις μεσαίου ή πολύ μεγάλου μεγέθους πόλεις

Η περίπτωση της Ελλάδας

- Η εσωτερική μετανάστευση πήρε ιδιαίτερες διαστάσεις μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου
- **Αθήνα και Θεσσαλονίκη 1951-1971:** διπλασίασαν σχεδόν τον πληθυσμό τους
- **Δεκαετία του '60:** συνολικός πληθυσμός της Ελλάδας +4,5%, της Αθήνας +37% και της Θεσσαλονίκης +46%

Γιατί;

- **Αριθμός ανέργων το πρώτο μισό της δεκαετίας του '60:** 800.000-860.000 (22-24% του συνολικά ενεργού πληθυσμού της χώρας, ο οποίος το 1961 έφθανε τα 3.639.000 άτομα)

Η περίπτωση της Ελλάδας (2)

- **Δεκαετία του '70:** η μετακίνηση του πληθυσμού προς τις ευρύτερες περιοχές της πρωτεύουσας και της συμπρωτεύουσας συνεχίστηκε αλλά με βραδύτερους ρυθμούς
- **1971-81:** +11,1% αύξηση του συνολικού πληθυσμού - Επιβράδυνση της αύξησης του πληθυσμού στην περιφέρεια της πρωτεύουσας και της συμπρωτεύουσας (από 37,1% και 32,7% μειώνεται σε 19,2% και 19,6% αντίστοιχα)
- **1981-91:** επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού ακόμη μεγαλύτερη από αυτή της προηγούμενης δεκαετίας (2,3% και 11,2% αντίστοιχα) - δε συμβαίνει το ίδιο με γειτονικούς Νομούς

Η περίπτωση της Ελλάδας (3)

- **1991-2001:** ο πληθυσμός του Νομού Αττικής και κυρίως της περιφέρειας της πρωτεύουσας αυξήθηκε σημαντικά. Αιτία: *οι οικονομικοί μετανάστες*
- **Επίσης:** μετακίνηση μέρους του πληθυσμού από τις πολύ μεγάλες πόλεις προς τις περιαστικές αγροτικές περιοχές, οι οποίες όμως δεν βρίσκονται σε ιδιαίτερα μεγάλες αποστάσεις.
- **Την τελευταία δεκαετία:** μετακίνηση συνταξιούχων από τα μεγάλα αστικά κέντρα προς τις αγροτικές περιοχές
- Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης (2009- σήμερα): μετακίνηση νέων από τα μεγάλα αστικά κέντρα προς την ύπαιθρο

Διεθνείς μεταναστεύσεις

Όπου γης και πατρίς

Γιατί μεταναστεύουμε;

Κατανοώντας το φαινόμενο

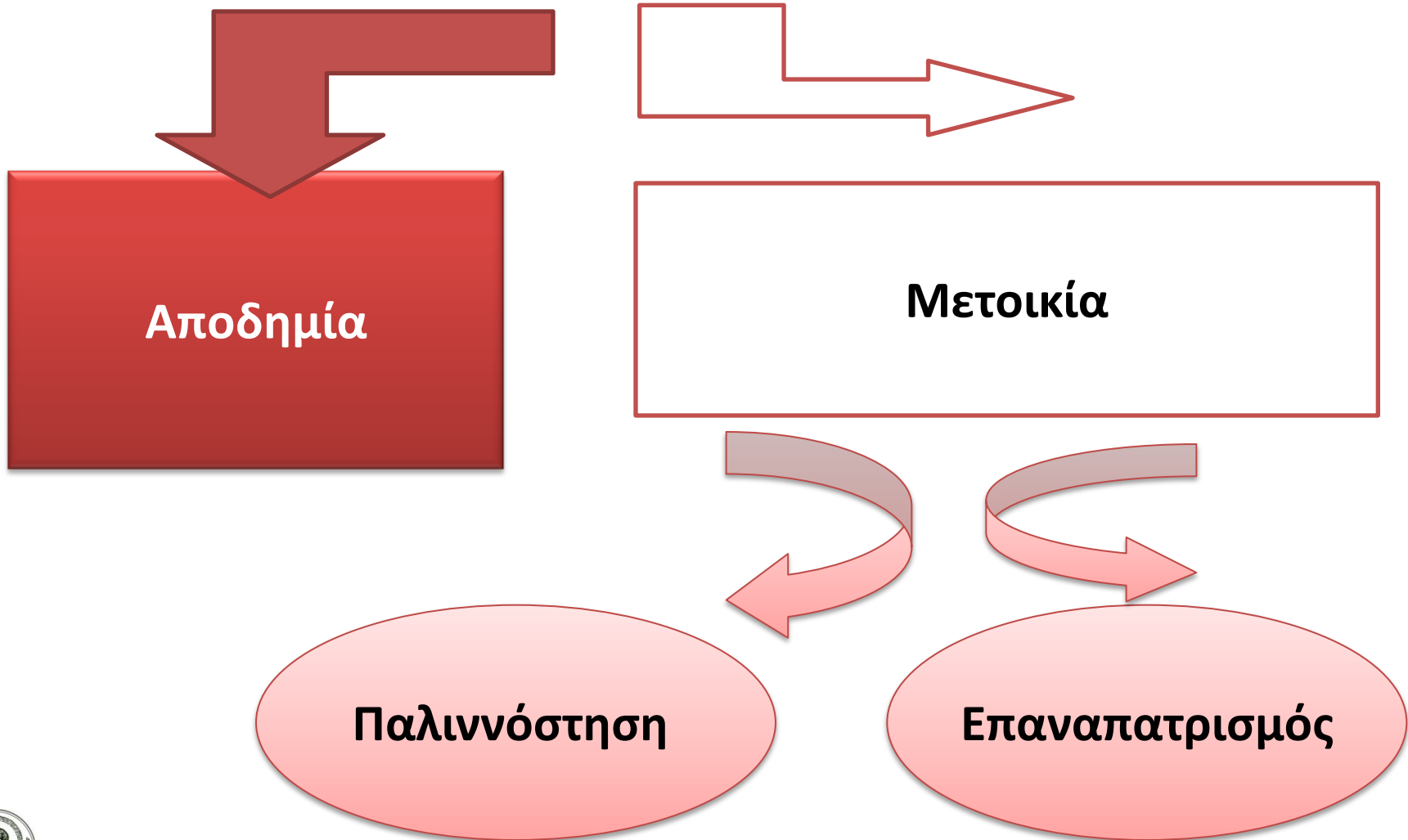

Διεθνείς μεταναστεύσεις (1)

- Η μεταβολή του τόπου εγκατάστασης αφορά ταυτόχρονα και αλλαγή χώρας διαμονής.
- Δυσκολίες στις χώρες υποδοχής (ξένη γλώσσα, διαφορετικές συνθήκες διαβίωσης κ.ά.)
- Αστάθεια του μεταναστευτικού ρεύματος

Διεθνείς μεταναστεύσεις (2)

Τέσσερις κατηγορίες μεταναστών

- **Τα εκτοπισμένα πρόσωπα:** εκδιώκονται από τη χώρα εγκατάστασης τους μετά από πολιτικές αποφάσεις
- **Οι πρόσφυγες:** φεύγουν από τις χώρες τους είτε λόγω των δυσμενών συνθηκών διαβίωσης που επικρατούν σ' αυτές, είτε λόγω ανυπόφορων καταπιεστικών καταστάσεων
- **Οι μετανάστες:** επιθυμούν να αλλάξουν χώρα και πολλές φορές εθνικότητα
- **Οι ξένοι εργάτες:** μετανάστες που μετακινήθηκαν για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα προκειμένου να καταλάβουν ορισμένες θέσεις εργασίας.

Πρόσφατα: Αυξανόμενη σύγχυση στην κοινή γνώμη

Πρόσφυγες και μετανάστες έχουν πολύ διαφορετικές αφετηρίες και ανάγκες:

- Ωθούνται από τη φτώχεια και την ανέχεια να αφήσουν τη χώρα τους
- Αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την εστία τους επειδή απειλείται η ζωή ή η ελευθερία τους
- 'Αιτούντες άσυλο'

2008: Χώρες προέλευσης των περισσότερων προσφύγων

- Το Αφγανιστάν (2,8 εκ.)
- Το Ιράκ (1,9 εκ.)
- Η Σομαλία (561.000)
- Το Σουδάν (419.000)
- Η Κολομβία (374.000) και
- Η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (368.000)

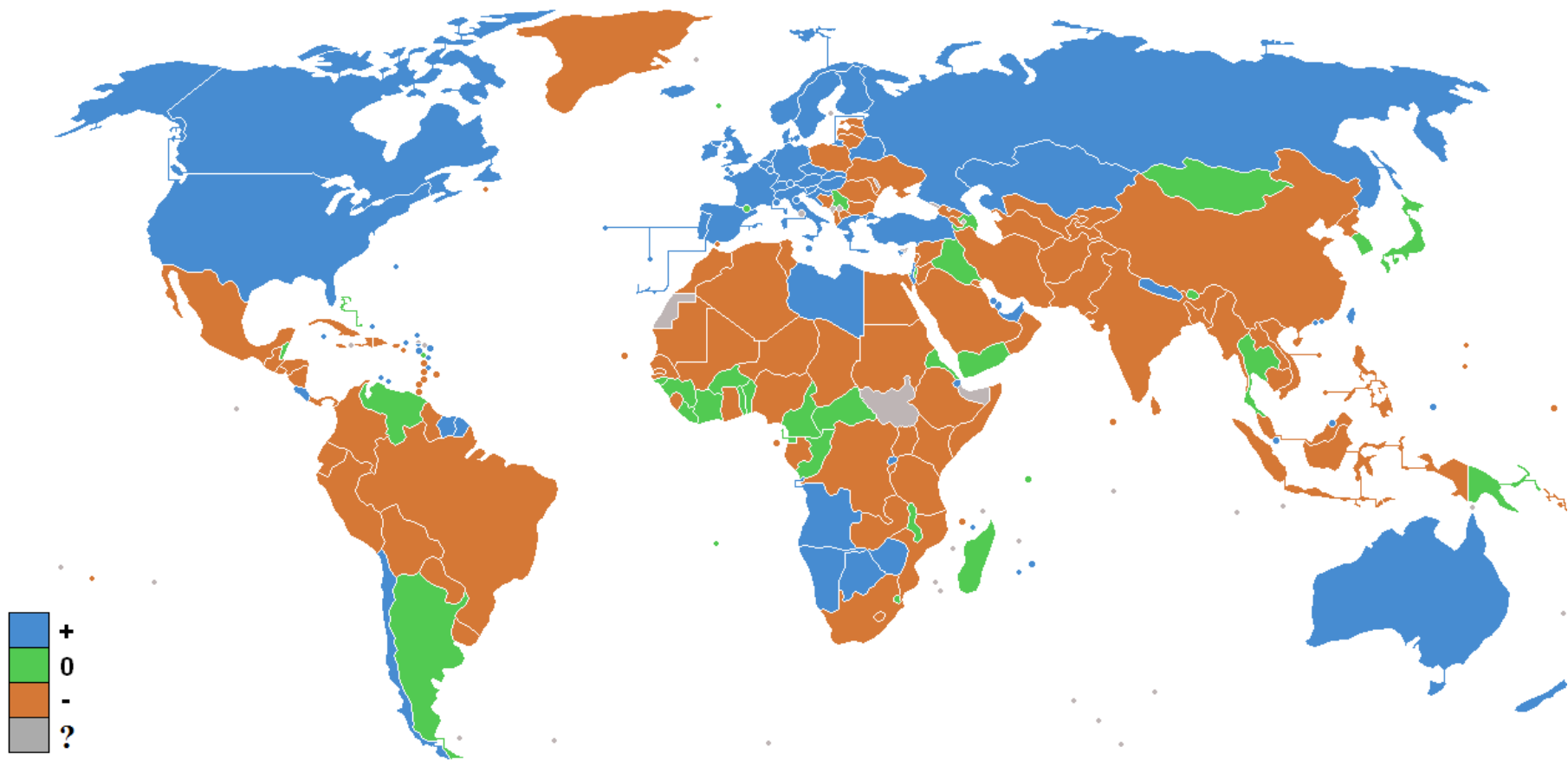

Χώρες που φιλοξένησαν τους περισσότερους πρόσφυγες (2008)

- Το Πακιστάν (1,8 εκ.)
- Η Συρία (1,1 εκ.)
- Το Ιράν (980.000)
- Η Γερμανία (582.700)
- Η Ιορδανία (500.400)
- Το Τσαντ (330.500)
- Η Τανζανία (321.900)
- Η Κένυα (320.600)

Τα διεθνή μεταναστευτικά ρεύματα

Ποσοστό καθαρής μετανάστευσης σε παγκόσμιο επίπεδο

Πηγή: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/Net_migration_rate_world.PNG

3 μεγάλες περίοδοι της σύγχρονης διεθνούς μετανάστευσης

- **1^η**: ξεκινάει το 19^ο αιώνα και φθάνει μέχρι τις αρχές του 20ού
- **2^η**: περιλαμβάνει χρονικά το μεταξύ των δύο παγκοσμίων πολέμων διάστημα
- **3^η**: ξεκινάει μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου πολέμου

1η περίοδος

- Υπερπόντιες μεταναστεύσεις Ευρωπαίων προς Αμερική και Αυστραλία
- Μετανάστες αγροτικής προέλευσης
- Δυτική Ευρώπη ---> Γεωργία
- Ανατολική και Νότια Ευρώπη ---> Βιομηχανία, υποδομές

2^η και 3^η περίοδος

2^η περίοδος

- Επιβράδυνση υπερπόντιας μετανάστευσης

3^η περίοδος

- Υπερπόντια μετανάστευση(ΗΠΑ, Καναδά, Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Αργεντινή)
- Ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση

Η τρίτη περίοδος:

- Στην Ελλάδα απορρόφησε το 72% του όλου όγκου του μεταναστευτικού ρεύματος, το οποίο κατευθύνθηκε:
- στην Ευρώπη (60%)
- στον Καναδά (20%) και
- στην Αυστραλία (13%)

Οι τύποι των διεθνών μεταναστεύσεων κατά Nojin

1

- «Κλασικές» μεταναστεύσεις

2

- Μεταναστεύσεις προσώπων με υψηλή επαγγελματική κατάρτιση προς τις αναπτυγμένες χώρες ή «μετανάστευση εγκεφάλων»

3

- Μεταναστεύσεις στελεχών και ειδικών των αναπτυγμένων χωρών προς τις υπό ανάπτυξη ή φτωχές χώρες

4

- Μεταναστεύσεις μη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού

Αίτια μετανάστευσης

Αγγλοσάξωνες ερευνητές

- Οι μεταναστεύσεις είναι αποτέλεσμα της επίδρασης των παραγόντων:
- ΕΛΞΗΣ προς έναν τόπο και
- ΑΠΩΘΗΣΗΣ από έναν τόπο

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ στους ΤΟΠΟΥΣ: θετικές – ουδέτερες - αρνητικές

Τα κίνητρα της μετανάστευσης βρίσκονται σε συνάρτηση μεταξύ τους:

---

1. Οικονομικοί παράγοντες
2. Ψυχοκοινωνικοί παράγοντες
3. Φυσικοί παράγοντες

1. Οικονομικοί παράγοντες

- Αναζήτηση εργασίας
- Χαμηλό ή αβέβαιο εισόδημα στον τόπο καταγωγής

2. Ψυχοκοινωνικοί συντελεστές

- **Μετανάστευση:** κοινωνική προαγωγή και βελτίωση της κοινωνικής υποδομής
- **Μιμητισμός**
- Επιθυμία των **δυναμικών και ανήσυχων στοιχείων** του πληθυσμού να μετακινηθούν
- Εξασφάλιση περισσότερων **ανέσεων στη μεγάλη πόλη**
- Απελευθέρωση από τα **παραδοσιακά δεσμά**

3. Φυσικοί παράγοντες

- Μεταβολές στο φυσικό περιβάλλον (ξηρασία, πλημμύρες κτλ)
- Κλίμα
- Μετανάστευση κυρίως ηλικιωμένων ατόμων

Αποτελέσματα μετανάστευσης

Αποτελέσματα της μετανάστευσης

- Δημογραφικές επιδράσεις
- Οικονομικές επιδράσεις
- Κοινωνικές/πολιτισμικές επιδράσεις

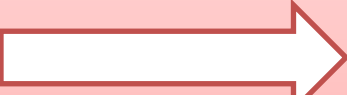

Οι δημογραφικές επιδράσεις αφορούν:

- Το μέγεθος του πληθυσμού
- Την κατά φύλο και ηλικία δομή του
- Το μέγεθος και τη σύνθεση του εργατικού δυναμικού
- Τη γεννητικότητα του πληθυσμού

Δημογραφικές επιδράσεις - Χώρες προέλευσης

- Στις χώρες προέλευσης τα αποτελέσματα είναι ως επί το πλείστον αρνητικά

- Αποστερείται ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού
- Δημογραφική διαταραχή
- Υπογεννητικότητα
- Πτώση της δημογραφικής αύξησης
- Γήρανση του πληθυσμού

Οι οικονομικές επιδράσεις αφορούν:

- Στην ανάπτυξη ορισμένων κλάδων στις χώρες υποδοχής με χαμηλότερο κόστος
- Στην επίτευξη υψηλότερων εισοδημάτων για τους μετανάστες
- Στην αποστολή εμβασμάτων στις χώρες προέλευσης
- Στη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών

Κοινωνικές/πολιτισμικές επιδράσεις της μετανάστευσης

Προβλήματα:

- Προσαρμογής
- Ένταξης
- Αποδοχής και
- Αφομοίωσης του μετανάστη στο νέο του περιβάλλον

Θετικές επιδράσεις:

- Ώσμωση πολιτισμών
- Ανταλλαγή κουλτούρας

Η μετανάστευση στις χώρες της Ευρώπης

- **19^{ος} αιώνας:** ανάπτυξη Αμερικής
- **1840-1914:** μετακινήθηκαν 35εκ. Ευρωπαίοι, 18% του πληθυσμού της Ευρώπης το 1910
- **Γιατί Αμερική;** Ανεκμετάλλευτες εκτάσεις, ταχεία αύξηση του πληθυσμού της Ευρώπης, μεταφορικά μέσα, κ.ά.
- Η κρίση του **1929** ανακόπτει τη ροή μεταναστών

Η μετανάστευση στις χώρες της Νότιας Ευρώπης

Μετά το 2^ο Παγκόσμιο πόλεμο

- Ανάπτυξη χωρών κεντρικής Ευρώπης, από-αποικιοποίηση, πολιτική καταστολή
- Κρίση πετρελαίου 1973, περιορισμός μεταναστεύσεων, ενίσχυση παράνομης μετανάστευσης
- **Μετά την κρίση:** μικρότερης έκτασης μετανάστευση προς Κεντρική Ευρώπη, αλλά ανάπτυξη μετανάστευσης προς χώρες Νότιας Ευρώπης

Η μετανάστευση προς τις χώρες της Νότιας Ευρώπης

Αιτίες

- Εύκολη πρόσβαση
- Γεωγραφία της περιοχής
- Ανοικτός χαρακτήρας οικονομιών (τουρισμός)
- Ιδιαίτερη φύση οικονομικής ανάπτυξης (βιομηχανία, τουρισμός, γεωργία)
- Έντονα δημογραφικά προβλήματα
- Αύξηση βιοτικού επιπέδου

Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής μεταναστών

Αιτίες μαζικής εισόδου ξένου εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα

- **Διεθνείς εξελίξεις:** Κατάρρευση των καθεστώτων της πρώην ΕΣΣΔ, Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (μετά το 1989), αναταράξεις στα Βαλκάνια, πόλεμοι και αστάθεια σε Κεντρική και Δυτική Ασία, Αφρική
- Γεωγραφική θέση
- Βελτίωση οικονομίας της χώρας (Άτυπη οικονομία)
- Ελλάδα μέλος Ευρωπαϊκής ένωσης

Πρώτη οργανωμένη καταγραφή των μεταναστών στην Ελλάδα

- 1998
- Μέσω της διαδικασίας υποβολής αίτησης των αλλοδαπών για κάρτα προσωρινής άδειας παραμονής
- 369.629 αλλοδαποί
- Ο αριθμός **δεν** αφορά το σύνολο των αλλοδαπών στη χώρα

Απογραφή 2011: Μόνιμος Πληθυσμός κατά ομάδες υπηκοοτήτων

Σύνολο χώρας	10815197
Ελλάδα - Περιλαμβάνεται και ο πληθυσμός με διπλή υπηκοότητα (ελληνική και άλλη)	9903268
Σύνολο ατόμων χωρίς ελληνική υπηκοότητα	911929
Χώρες ΕΕ	199101
Λοιπή Ευρώπη	530213
Αφρική	25846
Καραϊβική, Νότια ή Κεντρική Αμερική	2564
Βόρεια Αμερική	7248
Ασία	138262
Ωκεανία	1990
Χωρίς υπηκοότητα ή αδιευκρίνιστη υπηκοότητα ή δε δήλωσε (ξένα υπηκοότητα)	6705

Πηγή: <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-census2011tables>

Απογραφή 2011:

Κυρίαρχες υπηκοότητες

Κυρίαρχη ομάδα (52,72% του συνόλου των αλλοδαπών της χώρας), μόνιμη μετανάστευση

Σύνολο χώρας (2011)	10.815.197
Σύνολο απόμων χωρίς ελληνική υπηκοότητα	911.929
Αλβανία	480.824
Βουλγαρία	75.915
Ρουμανία	46.523
Πακιστάν	34.177
Γεωργία	27.400
Ουκρανία	17.006
Ηνωμένο Βασίλειο	15.386

• Άρχισαν να μεταναστεύουν μετά τη φιλελευθεροποίηση του διαβατηρίου από ελέγχους και θεωρήσεις, εποχική μετανάστευση

• Διμερείς συμφωνίες για την έκδοση εποχιακών θεωρήσεων

Πηγή: <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-census2011tables>

Απογραφή 2011:

Κυρίαρχες υπηκοότητες

Σύνολο χώρας (2011)	10.815.197
Σύνολο ατόμων χωρίς ελληνική υπηκοότητα	911.929
Κύπρος	14.446
Πολωνία	14.145
Ρωσική Ομοσπονδία	13.807
Ινδία	11.333
Μπαγκλαντές	11.076
Γερμανία	10.778
Αίγυπτος	10.455
Μολδαβία	10.391
Φιλιππίνες	9.804

Πηγή: <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-census2011tables>

Απασχόληση μεταναστών

- Οι περισσότεροι βρίσκουν δουλειές κατώτερες του μορφωτικού τους επιπέδου
- Η απασχόλησή τους λειτουργεί συμπληρωματικά ως προς την απασχόληση των ημεδαπών
- Εξαίρεση: η εργασία των ανειδίκευτων εργατών (λειτουργεί ανταγωνιστικά)

Μεταναστευτική κίνηση πληθυσμού κατά υπηκοότητα και φύλο (2012)

ΕΤΟΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ: 2012		ΗΛΙΚΙΑ ΦΥΛΟ		
		ΣΥΝΟΛΟ		
ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΕΣ/ CITIZENSHIP		T	Άντρες	Γυναίκες
	ΣΥΝΟΛΟ	110.139	60.405	49.734
Ομάδες χωρών	Έλληνες υπήκοοι	42.569	23.797	18.772
	Υπήκοοι άλλων χωρών ΕΕ	24.832	11.249	13.583
	Υπήκοοι χωρών εκτός Ε.Ε εκ των οποίων	42.738	25.359	17.379
	ΕΖΕΣ /ΕFTA (Ελβετία, Νορβηγία, Λιχτενστάϊν, Ισλανδία)	288	150	138
	Υποψηφίων προς ένταξη χωρών	600	347	253
	Άλλων εκτός ΕΕ χωρών εκ των οποίων	41.850	24.862	16.988
	Υπήκοοι χωρών με υψηλό δείκτη ανάπτυξης (HDI)	20.189	8.798	11.391
	Υπήκοοι χωρών με μέσο δείκτη ανάπτυξης (MDI)	17.810	13.143	4.667
	Υπήκοοι χωρών με χαμηλό δείκτη ανάπτυξης (LDI)	3.851	2.921	930

Πηγή: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A1605&r_param=SPO15&y_param=2012_00&mytabs=0

Λόγοι εισόδου των αλλοδαπών στην Ελλάδα

- Εργασία (Μπαγκλαντές, Πακιστάν, Ινδία, Φιλιππίνες, Μολδαβία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Ουκρανία, Αίγυπτος, Συρία, Πολωνία, πρώην Γιουγκοσλαβίας και Αλβανίας)
- Λόγοι οικογενειακής επανένωσης (Αλβανία, Ιταλία, Αρμενία, Γαλλία, Γερμανία)
- Επαναπατρισμός – Παλιννόστηση (Αυστραλία, Καναδάς, ΗΠΑ, Τουρκία, Ρωσική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία)
- Σπουδές (Κύπρος)
- Αναζήτηση ασύλου (Ιράκ, Τουρκία, Πολωνία)
- Προσφυγιά (Τουρκία, Ιράκ)

Χαρακτηριστικά της απασχόλησης των μεταναστών

- Αμοιβές: πολύ χαμηλότερες από τις αντίστοιχες των Ελλήνων
- Σημαντικές διαφορές μεταξύ τομέων απασχόλησης και περιοχών
- Βαριές, ανειδίκευτες και κακοπληρωμένες δουλειές
- Ο αλλοδαποί καλύπτουν ανάγκες της παραγωγής, κάνοντας δουλειές στις οποίες συνήθως αρνείται να απασχοληθεί το ντόπιο εργατικό δυναμικό, υπό το άγχος της απόλυσης και της απέλασης.
- Πρόβλημα ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης

Επιδράσεις της απασχόλησης των μεταναστών

- «Οι οικονομικοί μετανάστες, ιδίως από τις γειτονικές χώρες, αναδείχθηκαν τη δεκαετία του 1990 σε σημαντικό αναπτυξιακό παράγοντα» (Ρωμαίου, 2003)
- Πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στο εισόδημα και στην απασχόληση των Ελλήνων
- Το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματος των αλλοδαπών δαπανάται εντός της χώρας υποδοχής για την αγορά καταναλωτικών αγαθών
- Ενίσχυση της συνολικής ζήτησης και αύξηση της παραγωγής
- Επιβίωση μικρομεσαίων επιχειρήσεων λόγω φθηνής εργασίας
- Μείωση του πληθωρισμού λόγω μείωσης εργατικού κόστους ή αύξησης της προσφοράς
- Βελτίωση ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, οφέλη στο ασφαλιστικό σύστημα

«Οι ξένοι μας παίρνουν τις δουλειές»

- Απόρριψη μη κοινωνικά αποδεκτών μορφών εργασίας από τον ντόπιο πληθυσμό
- Οι οικονομικοί μετανάστες καταλαμβάνουν κενές θέσεις
- «Προτιμώ να είμαι άνεργος παρά να δουλεύω μεροκάματο στα χωράφια»
- Η απασχόληση των μεταναστών δεν έχει επηρεάσει την ανεργία των λιγότερο εξειδικευμένων ατόμων
- Οι μισθοί σε περιόδους κρίσης δεν καθορίζονται από κοινού με τους εργοδότες, αλλά κυρίως από τους εργοδότες (Χλέτσος, 1994)

Απουσία αντιρατσιστικής παιδείας στην Ελλάδα

- «Η ελληνοκεντρική παιδεία στην Ελλάδα έχει εμφυσήσει στον Έλληνα ένα αίσθημα φυλετικής και πολιτισμικής ανωτερότητας...Τον έχει εμποτίσει με ιστορικούς μύθους για την ‘αδιάλειπτη συνέχεια του Ελληνισμού από αρχαιοτάτων χρόνων’, τον ηγετικό ρόλο της εκκλησίας στην επανάσταση του 1821, τη συνεχή συρρίκνωση του Ελληνισμού από το 1821 μέχρι σήμερα, το υψηλότερο ποσοστό εθνογλωσσικής ομοιογένειας κτλ. Όλα αυτά όμως, οδηγούν στη **μισαλλοδοξία**»

(Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι και Ελληνική Ομάδα για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων, 1995)

Η εχθρότητα απέναντι στους μετανάστες είναι υψηλότερη σε μη Χριστιανούς

- Η ελληνική εκκλησία έχει προειδοποιήσει επανειλημμένα για τον κίνδυνο να χαθούν οι παραδόσεις από τους μετανάστες και αντιτάσσεται δημόσια στη μεταφορά της ελληνικής σημαίας από Αλβανούς σε εθνική παρέλαση (Migration New, 2000).
- Η έλλειψη ανοχής οδηγεί σε ξενοφοβία

Η ξενοφοβία καλλιεργήθηκε ιδιαίτερα από τα ΜΜΕ

Ελκυστικοί τίτλοι

- «Η φυματίωση είναι εδώ» (Απογευματινή, 27/09/1994)
- «Εισβολή των παράνομων μεταναστών και από το έδαφος και από τη θάλασσα» (Εξουσία, 27/1/1997)

- Περισσότερα για τον [ρατσιστικό λόγο στα ΜΜΕ](#)
- [Ερευνώντας τη σχέση των ΜΜΕ με το ρατσισμό](#)

«Περί αυξημένης εγκληματικότητας των μεταναστών»

- Πολλοί φυλακισμένοι φυλακίστηκαν **πριν** από τη δίκη...
- ...επειδή δεν ήταν Έλληνες
- ...επειδή παρέβησαν το νόμο αλλοδαπών, πχ. απλά λόγω ύπαρξής τους σε ελληνικό έδαφος
- 85% των φυλακισμένων ---> τέθηκαν υπό κράτηση πέρα από τις καταδίκες, επειδή δεν μπόρεσαν να απελαθούν
- Λόγω περιορισμένης γνώσης της ελληνικής γλώσσας, οι αλλοδαποί δεν αντιπροσωπεύονται σωστά στο δικαστήριο

(Human Rights Watch, 2000; Papantoniou et al, 1998)

Ο εγκληματίας ξένος αναφέρεται από τα ΜΜΕ απρόσωπα (*χωρίς όνομα, συνθήκες διαβίωσης και εργασίας*) και η εθνικότητα γίνεται «στίγμα»
(Μπιτσιάκα, 2009)

11 μύθοι σχετικά με τη μετανάστευση στην Ελλάδα (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013)

1. «Δεν χωράνε άλλοι»
2. «Είναι όλοι λαθρομετανάστες»
3. «Το καινούργιο μειονοτικό ζήτημα»
4. «Ο νόμος για την ιθαγένεια είναι μαγνήτης για τους λαθρομετανάστες»
5. «Οι μετανάστες καλοπερνάνε στην Ελλάδα»
6. «Οι μετανάστες αποτελούν υγειονομική βόμβα»
7. «Έχουν έρθει εδώ και μας παίρνουν τις δουλειές»
8. «Απειλείται η ζωή και η περιουσία μας»
9. «Οι Αλβανοί έχουν ενσωματωθεί στην κοινωνία, αλλά οι Ασιάτες και οι Αφρικανοί είναι άλλο πράγμα»
10. «Μεμονωμένα περιστατικά και αγανακτισμένοι πολίτες»
11. «Οι δικοί μας πατεράδες μετανάστευαν νόμιμα»

Η αποδόμησή τους στο: [Η μετανάστευση στην Ελλάδα. Ίδρυμα Ρόζα Λούξενμπουργκ](#)

Προτεινόμενη βιβλιογραφία (1)

- **Binstock, R. and George, L. (2011).** *Handbook of Aging and the Social Sciences*. San Diego: Academic Press.
- **Dasgupta, S. (2011).** *Social Demography*. Pearson Education Singapore Pte. Ltd.-Delhi.
- **Fouquet An. and Vinokur AN. (1990).** *Demographie Socio-economique*, Dalloz
- **Noin D. (1988).** *Geographie de la population*, Masson S.A.
- **Poston, D. and Micklin, M. (2005).** *Handbook of Population*. Springer.
- **Pressat R. (1975).** *Κοινωνική Δημογραφία*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

Tapinos G. (1998). *Elements de Demographie*, Armand Colin

Προτεινόμενη βιβλιογραφία (2)

- **Κοτζαμάνης Β. (2000).** Οι δημογραφικές εξελίξεις κατά τη μεταπολεμική περίοδο στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και στην Ελλάδα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
- **Κοτζαμάνης Β. και Παππάς Β. (2001).** Οι χωρικές διαστάσεις των δημογραφικών φαινομένων, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- **Κοτζαμάνης Β. κ.ά. (1996).** Γήρανση και Κοινωνία, Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΚΚΕ
- **Τσαούση Δ.Γ. (1986).** Κοινωνική Δημογραφία, Gutenberg

Προτεινόμενες διαδικτυακές πηγές (1)

- **Εύρεση στατιστικών δεδομένων:** www.statistics.gr , www.eurostat.eu
- [Βίντεο για τη φτώχεια](#)
- [Forced Marriages report from Birmingham](#)
- [Το Δημογραφικό Πρόβλημα της Ελλάδας](#)
- [Το δημογραφικό πρόβλημα στην Ελλάδα](#)
- [Τροχαία Ατυχήματα στην Ελλάδα](#)
- [Αυτοκτονίες](#)
- [Παράνομη παιδική εργασία](#)
- [China's "one-child policy"](#)

Προτεινόμενες διαδικτυακές πηγές (2)

- [Understanding global migration](#)
- [In Silence: Maternal Mortality in India](#)
- [Why We Migrate](#)
- [Όπου γης και πατρίς – Αφιέρωμα στους μετανάστες](#)
- [Μεταναστευτική κίνηση πληθυσμού κατά υπηκοότητα και φύλο \(Έτους 2012 \)](#)
- [Η μετανάστευση στην Ελλάδα: Έντεκα μύθοι και περισσότερες αλήθειες](#)

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Μαρία Αλεμπάκη
Θεσσαλονίκη, Φεβρουάριος 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

